

Historiska rum

Ulla Manns

Seminarierummet D 900 på Historiska institutionen vid Stockholms universitet! Det är verkligen ett historiskt rum för mig, som började vistas där som doktorand i idéhistoria glad att hittat en akademisk och feministisk gemenskap. I detta rum har det ofta varit högt i tak. Stundtals har det dock känts trångt, som när en gästande forskare ifrågasatte svenska kvinnors underordning i tidigmodern tid eller som när jag på 1980-talet förstod att forskning om medelklass och borgerlighet lite sågs över axeln av mina seminariekamrater. Känslan har varit beroende av vad som diskuterats, vilka som medverkat och inte minst hur vi hanterat olika frågor och situationer. Nu är jag där för att tillsammans med Karin Hassan Jansson bidra till diskussionerna om genushistorias utmaningar. Karin och jag diskuterar kort varför just vi två satts samman. De tidigare seminarierna i serien har tydligt strukturerats utifrån ett generationsgrepp. Det är som om arrangörerna utgått ifrån att skiljelinjer och motsättningar går just mellan generationer. Hur platsar vi i detta? Ingen av oss är gammal eller ung nog för att ställas mot varandra. Karin tror sig ha svaret. Vi har parats ihop för att vi, som hon uttrycker det, inte tillhör genushistorias centrum. Vi befinner oss i fältets periferi, hon som äldrehistoriker och jag som idéhistoriker. Kanske är det så, jag vet inte och ämnar heller inte spekulera vidare om det. Jag är istället glad att seminarieriet hölls och att generationsgreppet släppte. Att utgå från att skiljelinjer och eventuella motsättningar beror på generationer är, enligt mig, ett tillvägagångssätt som riskerar att förenkla historiska skeenden och som i värsta fall kan vara ett missvisande sätt att förstå positioner i samtida feministisk teori på. Generationsgreppet tenderar att konstruera en berättelse som låter rumsliga förändringar framstå som tidsliga sådana.¹

Mitt bidrag till diskussionen om dagens genushistoriska utmaningar rör det (genus)historiska rummets betydelse för genushistorisk teori och metod. Hur ser vårt sociala rum ut, det genushistoriska vetenskapliga rummet, om vi beaktar möjligheterna att där gemensamt diskutera centrala begrepp och vetenskapliga frågor? Under mina år i detta kollektiva rum har jag ställt mig frågan flera gånger. Varför, undrar jag, förs så få diskussioner om centrala be-

grepp som genus, intersektionalitet, tidslighet och rum? I likhet med Monica Edgren och Jens Rydström konstaterar jag att i det vidare genusvetenskapliga sammanhanget virvlar det runt många olika hållningar och ställningstaganden som både rör övergripande vetenskaps- och kunskapsteoretiska frågor och etiska, ontologiska och metodologiska frågor. Samtidigt pågår en rad diskussioner som rör mer konkreta spörsmål om genusforskningens legitima studieobjekt, tolkning, begreppet genus, exkluderingsmekanismer i feministisk kunskapsproduktion för att nämna några.² Få genushistoriker deltar i dessa sammanhang, varken i *Tidskrift för genusvetenskap, NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research* eller i de större europeiska eller internationella tidskrifterna. Och även om utrymmet för genushistoria och teori ökat i *Scandia* är diskussionerna få i de andra större svenska historiska tidskrifterna. Varför har vi inte fler debatter om metod och tolkning? Varför har inte genushistoria lockats av den mer än decennielånga diskussionen om den akademiska feminismens historiografi, en diskussion som rör såväl historiesyn, narration som temporalitet? Diskussioner har inte minst kretsat kring relationen mellan tidslighet och historiskt medvetande. De har rört sammanhanget mellan vår syn på feminism som politiskt projekt, historisk förändring och forskning, vårt sätt att strukturera en vetenskaplig historisk framställning på och kunskapens situation.³ Klart är, skriver Edgren, att det finns ett samband mellan frånvaron av genushistoriska studier i tvärvetenskapliga genustidskrifter och ett ökat intresse i dessa för teoretiska frågor, inte minst kring poststrukturalistiskt färgade idéer om meningsskapande, identitet och subjektskap.⁴

Det är självfallet svårt att bestämt uttala sig om det genushistoriska rummet. Det upplevs olika beroende på enskilda forskares positioner i det och på den gruppdynamik som uppstår i olika situationer, och självfallet har även detta rum stundtals sin lokala särprägel. Jag talar således inte om något fixt eller statiskt socialt rum, utan om en genushistorisk kultur eller diskurs som ibland är högst påtaglig, ibland inte särskilt märkbar. Den hegemoniska feminism, som kritiker talar om, skapas inte av enskilda företrädare för vissa vetenskapliga hållningar utan av den position som forskningen intar. Det vill säga den status viss forskning ges och hur den används och förstås gör visst tänkande, vissa uttolkningar eller vissa utgångspunkter till gängse, till rätttesnören. De naturaliseras och blir normaliserande i en näst intill unison och invändningsfri användning för att tala med Diana Mulinari.⁵ Därför handlar varken kritiken om hegemonisk feminism eller mitt inlägg här om ett skuldbeläggande av enskilda aktörer. Det handlar om oss, kollektivet genushistoriker och jag frågar: Varför är vi i många seminarie- och konferenssammanhang så obenägna att gå i diskussion med varandra eller med inbjudna "utsocknes" gäster? Är det för att vi alla håller med och att det inte finns något att tillägga? Hänger vår obenägenhet samman med en utbredd ovilja att komma i konflikt? Eller är det ett resultat av en empirinära forskning?⁶

Akademien är en bitvis hård värld och även om svenska genushistoriker är många, är det inte alltid lämpligt att falla i onåd i det vetenskapliga kollektiv vi befinner oss i.⁷ Detta leder till ytterligare en fråga att fundera kring: I vilket sammanhang befinner sig svensk genushistoria? I ett vidare historiskt sammanhang, självfallet. Men i övrigt då? Hur ser dagens relation till den vidare genusforskningen ut? Vi är flera som noterat att avståndet mellan genushistoria och en bredare tvärvetenskaplig genusforskning har ökat.⁸ Jag är övertygad om att en närmare kontakt med och delaktighet i de större europeiska och svenska genusforskningskonferenserna skulle gagna både genushistoria och genusforskningen i allmänhet. För genushistoria del skulle vårt rum vidgas betydligt samtidigt som vår historiska skolning skulle komma väl till sin rätt, inte minst den gamla hederliga systematiken och källkritiken.⁹

Diana Mulinari är en av de forskare som opponerat sig mot den svenska och nordiska genusforskningens bristande intresse för intersektionalitet i studier av genus och makt. Enligt henne har svensk genusforskning en tendens att vara monolitisk, att endast förhålla sig och ganska okritiskt ansluta sig till ett fåtal teoretiska fixstjärnor åt gången. Först utgår mer eller mindre alla från Yvonne Hirdmans teorier om genus och makt. Sedan skiftar klimatet och Judith Butler blir det stora namnet.¹⁰ Oavsett om beskrivningen stämmer till fullo eller inte, så sätter Mulinari fingret på något viktigt. Svensk genusforskning (och genushistoria) har odlat en akademisk feministisk kultur där man ogärna hamnar i konflikt. Visst har det funnits konflikter och oenigheter, kring användningen av begreppen ”särart” och ”likhet”, aktörstruktur, genussystemets användbarhet i äldrehistorisk forskning exempelvis. Men dessa diskussioner åtföljdes av obehag, som kanske inte helt och hållet avspeglas i publicerade inlägg men som likaväl fanns i rummet och som lärde oss doktorander att hellre vara tysta än opponera oss eller försöka tänka en vända till. Detta är inget unikt svenskt fenomen, även om konsensuskulturen i svensk historieforskning kanske är mer påtaglig här än på andra platser.¹¹ Sakdiskussioner uppfattas lätt som personangrepp inom genusforskning och oenigheter tenderar att leda till kraftiga känsloreaktioner.¹²

Om inte debattklimatet upplevs som öppet eller en prövande hållning också till våra egna utgångspunkter uppmuntras skapas lätt en undvikande hållning till teoretisk problematisering.¹³ Det försvårar givetvis vidareutveckling, det vet nog de flesta som lett seminarier. Signalerar läraren tydliga ”rätt” och ”fel” förhåller sig studenterna till dessa snarare än prövar egna vägar. När istället en ny teoretisk fixstjärna dyker upp i forskningen, hoppar de som är missnöjda istället på dennes tåg och åker med. Detsamma tenderar att hända när andra teoriströmningar börjar etableras. I genushistoria är Yvonne Hirdmans genusteorier emellertid alltjämt flitigt använda, men märkligt nog utan att någon egentlig vidareutveckling av genussystemteorin gjorts under senare år. Användningen av Hirdmans, och även av Joan Scotts idag ganska

gamla arbeten, är förvånansvärt intakta. Det är förvånande att så fåtaliga kommentarer till eller avvikelser från deras genusbegrepp finns, inte minst som Scott själv gått vidare i sitt tänkande kring genus som strukturerande och identitetsskapande kategori.¹⁴ Istället för att vidareutveckla Hirdmans/Scotts genusförståelse som ju är uppenbart blind för heterosexualitetens betydelse för konstruktionen av genus och som inte heller beaktar etnicitet eller ras annat än högst rudimentärt, förblir svenska genushistoriker mestadels tysta om tillkortakommanden eller blinda fläckar i inflytelserika teorier om genus. Istället hoppar de som är missnöjda av och alternativet har för många blivit just Judith Butler, eller postkolonial, intersektionell feminism. Visst är detta en förenkling, kanske till och med en grov förenkling, men det pekar på tendenser i genushistoria att hellre undvika teoretiska och metodologiska konflikter. Detta, tror jag, gynnar inte utveckling och nytänkande vilket i sin tur motverkar det som Svante Norrhem och Daniel Nyström efterlyser: ökad kreativitet och förmåga att både analysera och beskriva det generella och få samtidigt få fram det tysta, undersöka det svärfångade.¹⁵ Sett till det genushistoriska rummet skapas och upprätthålls en akademisk (feministisk) kultur där man helst inte ska föra diskussioner av prövande slag. Det, menar jag, finns en outtalad norm som säger att en kritisk eller prövande hållning av teoretisk art egentligen är ett ifrågasättande av en kollega. Att kritisera en feministisk föregångare blir att svika sin kollektiva (kvinno)historia. Vi anklagas för att inte förvalta vårt feministiska arv som vi borde.¹⁶ Alltjämt utan att detta "vi" diskuterats, utan att vår önskade framtid eller vårt förvaltande uppdrag diskuterats närmare.

Genushistorias *ethos*, de implicita normerna om hur vi skriver och bör skriva genushistoria kan givetvis motsägas, men jag tror att fler än jag har bevittnat hur begränsande normer manifesteras i genushistoriska rum. Min förhoppning är att vi kan skapa mer öppna rum att verka i, hitta fler sammanhang att föra genushistoriska, historieteoretiska och metodologiskt utmanande diskussioner i som inte ger oss känslan att varken svika, förråda eller vara oetiska mot ett förflutet som helt och odelat förväntas vara vårt gemensamma. Jag önskar också att genushistoriker tar ökad del i det större genusvetenskapliga samtalet där historisk fingertoppskänsla, beläsenhet och förmåga att se såväl bakåt som framåt behövs så väl.

Historical space

Theoretical and methodological discussions are rare in gender history in Sweden today. This article asks why, reflecting on the author's own participation in gender history. This is done with special regard to the intellectual and emotional space of Swedish gender history. Historically, gender history has

long been a substantial part of gender research. Has the gap between gender historians and other gender scholars widened over the years, and if so, why? Several historians have noted the absence of internal theoretical discussions, compounded by the silence from gender historians in the ongoing discussions within gender and feminist research. In gender research and feminist theory, an increasing interest is being shown in questions that certainly fall within the range of historians – temporality, narration, historicity. To what extent has (gendered) historical space an effect on this, their absence or disinterest? What measures could be taken in order to overcome that gap? How can we encourage the internal debates that will improve our way of conducting research and thinking about the past?

Keywords: gender history, gender studies, space, temporality, feminism

Noter

- 1 Robyn Wiegman, "Feminism's Apocalyptic Future", *New Literary History* 2000:4.
- 2 Jens Rydström, "Att queera historien: Framväxten av ett nordiskt forskningsfält", *Scandia* 2007:2, Monika Edgren, "Genushistoria och den tvärvetenskapliga genusforskningen", *Scandia* 2010:1.
- 3 Wiegman; Wendy Brown, "Feminism Unbound: Revolution, Mourning, Politics", i dens. *Edgework: Critical Essays on Knowledge and Politics*, Princeton N.J. 2005; Clare Hemmings, "Telling feminist stories", *Feminist Theory* 2005:2; dens., *Why Stories Matter: the Political Grammar of Feminist Theory*, Durham N.C. 2011; Joan W. Scott, "Back to the Future", *History & Theory* 2008:2; dens., *The Fantasy of Feminist History*, Durham N.C. 2011.
- 4 Edgren. Jfr Inger Elisabeth Haavet, "Nyskapning og fellesskap: kjønnshistoriens historie sett gjennom de nordiske kvinnehistorikermøtene", *Tidsskrift for kjønnsforskning* 2009:1–2.
- 5 Diana Mulinari, "Drinking (feminists) mate" i *Friendship in feminist conversation*, (red.) M. Llinason, S. Grenz, K. Alnebratt och B. Larsson, Göteborg 2009, s. 142.
- 6 Edgren.
- 7 Numerärt sett dominerar svenska historiker vid de nordiska genushistoriska mötena. I Sverige intar historia den i särklass största enskilda disciplinen inom genusforskning, se Edgren, s. 40.
- 8 Edgren; Haavet.
- 9 Se till exempel Hemmings 2005, 2011 om citeringspraktiker.
- 10 Mulinari.
- 11 Peter Aronsson, "En lomhörd dialog? Den historievetenskapliga debatten på 1990-talet", *Historisk tidskrift* 1998:1.
- 12 Wiegman; Hemmings 2005, 2011.
- 13 Ulla Manns, "En ros är en ros är en ros: konstruktionen av nordisk kvinno- och genusforskning", *Lychnos: Årsbok för idé- och lärdomshistoria*.
- 14 Scott 2011; dens., "Unanswered Questions", *The American Historical Review* 2008:5.
- 15 Daniel Nyström och Svante Norrhem, "Arkiv och perspektiv: Finns det en motsättning mellan populärhistoria och genushistoria?", *Scandia* 2011: 2.
- 16 En intressant diskussion om detta vårt arv finns i tidningen *Genus* 2010:1 där filosofen Ulla Holm och historikern Christina Florin menar att man inte kan villkora arv på detta sätt. Se även Yvonne Hirdman i samma nummer.